

Modelering og forståelse af skakeksperters evner

Skakpsykologisk undersøgelse på Internettet / Interview med GM Peter Heine Nielsen

AF Dr. TOR RØNNOW

Hvad er det, der gør en skakspiller rigtig god? Er det talent, er det hårdt arbejde, er det en speciel måde at tænke på? Spørgsmålet lader sig nok vanskeligt besvare. Ikke desto mindre så har jeg arbejdet med at indsamle information, der i det mindste i et vist omfang kan indkredse og belyse mulige svar. Udgangspunktet for mit arbejde ligger i begrebet *modeling*: det at finde ud af, *hvordan/hvorfor/hvornår* kompetente mennesker (f.eks. skakekspert) er kompetente, til det de er, samt dernæst at efterligne/kopiere deres adfærd. Modelingsbegrebet er forklaret i et afsnit nedenfor.

Modeling

Det er en velkendt ting, at små børn lærer utroligt mange ting ved at observere og dernæst efterligne (modelere) deres forældre, deres søskende, kammerater, lærere o.s.v. (prøv et øjeblik at overvej: hvordan lærte du at tale? at gå? at spille fodbold?). Denne ofte helt automatiske og helt ubevidste måde at lære på er i virkeligheden et eksempel på det, som kaldes *modeling*. Vi er alle mestre i modeling.

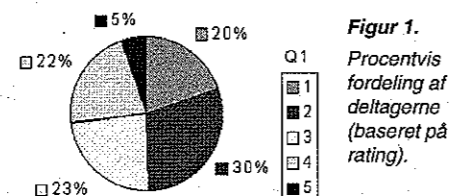
Sættes denne form for læreprocessen i mere formelle og deskriptive rammer, så opstår et *modeling-projekt*. Et sådant projekt tager udgangspunkt i en adfærd eller en evne, som man ønsker at udvikle. Der er i princippet tre trin i det at udvikle en model for en given evne/adfærd:

1. Find en ekspert med hensyn til den pågældende evne/adfærd/færdighed.
2. Undersøg/belys ekspertens evner/adfærd/værdier/overbevisninger m.m.
3. Lav en anvendelig model

Spørgeskema på Internettet

En af metoderne til indsamling af information angående punkt 2 ovenfor var et spørgeskema med 42 spørgsmål, som blev lagt ud på internettet (skemaet kan ses på <http://www.delight.dk/chess/survey1.htm>). Der var meget stor international interesse for undersøgelsen - skemaet blev bl. a. omtalt på „The Week In Chess“ (<http://www.chesscenter.com/TWIC/>

and TWIC.html) og blev oversat til spansk i Jeg modtog mange hundrede emails fra spillere over hele kloden, som begejstret og interesseret gav deres kommentarer og kritik. Mange danske spillere besvarede de 42 spørgsmål - projektet var blevet nævnt på DSU's hjemmeside (<http://www.dsu.dk>). Skemaet blev udfyldt af i alt 1538 skakspillere over hele jorden, som blev inddelt i fem ratinggrupper: Rating 1) under 1600, 2) 1600-1900, 3) 1900-2100, 4) 2100-2400 samt 5) over 2400. Den procentvise fordeling af spillerne ses i figur 1.

Resultater fra net-spørgeskemaet

Besvarelserne fra skemaet blev opsamlet i en database og efterfølgende analyseret. Det blev besluttet at betragte spillerne i gruppe 5 (rating over 2400) som eksperterne.

- **Skakekspert:**
En spiller med rating over 2400

Besvarelserne for hvert af de 42 spørgsmål blev analyseret for hver af de fem ratinggrupper (gruppe 1-5 nævnt ovenfor). Der viste sig i en række tilfælde at være markante forskelle på eksperternes besvarelser sammenlignet med dem fra resten af spillerne (altså de svagere spillere). AHA! Så måske er en del af forklaringen i disse spørgsmål. Denne måde at forholde sig på gennemsyrede de 8 artikler, hvor resultaterne fra undersøgelsen blev præsenteret og diskuteret (artiklerne kan læses på <http://www.delight.dk/chess/>). Også disse artikler modtog stor international interesse og blev bl. a. debateret på ICC (Internet Chess Club). Så lad os kigge på de mest interessante resultater...nemlig de resultater, som har dannet baggrund for de 15 *retningslinier for, hvordan du kan forbedre din skak*.

Retningslinie 1:

Studér åbninger – og forstå dem dybt. Spørgsmål 11 (Q11) i skemaet lød: Dyb forståelse af mindst én specifik åbning er: 1. Uvigtig / 2. Lidt vigtig / 3. Forholdsvis vigtig / 4. Meget vigtig. Besvarelserne for hver af de fem ratinggrupper er angivet i figur 2.

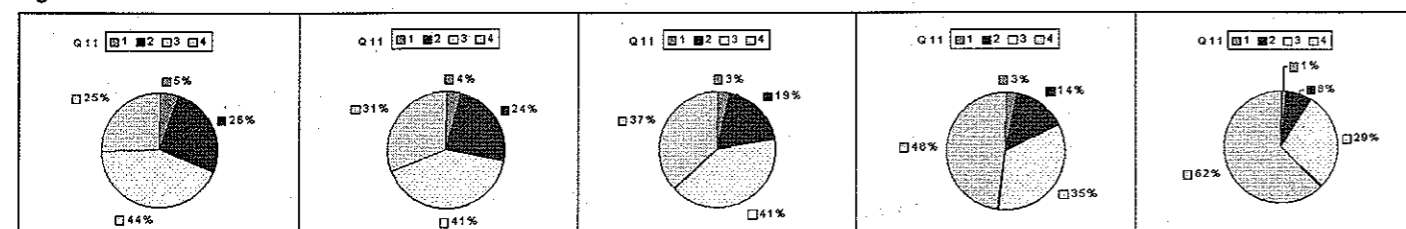
Det ses meget tydeligt, at der er en entydig trend op igennem de fem grupper: der er en klar korrelation mellem ratingtal og det at vægte dyb forståelse af skakåbninger 'meget vigtig'. Så måske er dette et punkt at overveje, hvis man vil modelere skakekspertene... og forbedre sin skak.

Retningslinie 2-15

På samme vis blev der i alt udledt 15 retningslinier for, hvordan man kan forbedre sin skak. Da det komplette datamateriale er fuldt tilgængeligt i de nævnte artikler (<http://www.delight.dk/chess/>), anføres her blot alle femten retningslinier:

1. Studér åbninger – forstå dem dybt.
2. Brug en skakdatabase – brug den ofte!
3. Brug mere tid på skak – og studér hårdt!
4. Gør skak til en del af din livsstil.
5. Forøg din positionelle forståelse.
6. Positionel forståelse er vigtigst, dernæst mønstergenkendelse, dernæst taktisk forståelse.
7. Spil ikke kombinationsspil på forkerte tidspunkter.
8. Simplificér ikke stillingen på forkert tidspunkt (for tidligt).
9. Spil hvad stillingen kræver – vær fleksibel!
10. Koncentration er meget vigtig.
11. Energi i skak er meget vigtig.
12. Brug din erfaring mere.
13. Brug dine tabte partier til at forbedre din skak.
14. Gør det endnu mere vigtigt at vinde!
15. Forøg dit generelle selvværd!

Figur 2.

Nogle af disse retningslinier giver sig selv og er som sådan ganske velkendte, kan man hævde. Sandt nok. F.eks. er kravet om *fleksibilitet* gentagne gange fremhævet i den nylige og meget roste bog „Secrets of Modern Chess Strategy“ af John Watson.

Det som undersøgelsen her har bidraget med, er et *datamateriale*, som i en del tilfælde helt entydigt understøtter og fremhæver disse måder, hvorpå man kan søge at udvikle sine skakevner.

Det som er absolut nyt og helt unikt ved undersøgelsen, er dels dens måde at benytte Internettet på, dels dens omfang hvad antal deltagere angår. Desuden har undersøgelsen taget udgangspunkt i og benyttet selve modeling-ideen, hvilket i et vist omfang også er nyt. Nedenfor anføres en *model* for, hvordan man kan skak-

ekspert forbereder sig til og spiller (tænker) skak. Denne model er dels baseret på resultaterne fra internet-undersøgelsen, dels på interviews med stærke spillere, heriblandt GM Peter Heine Nielsen.

Interview med GM Peter Heine Nielsen

En central metode for dataindsamling i et modelingprojekt er gennem interviews med eksperter. Jeg var så heldig, at Peter Heine havde tid... og resultatet blev en meget hyggelig og konstruktiv eftermiddag, hvor der blev talt om alt fra vigtige værdier og overbevisninger til kreativitet og målsætning. Peter belyste en række vigtige og måske universelle punkter i det at være og tænke som en skakekspert.

Model: Spil og studér skak som en skakekspert

Resultaterne fra ovennævnte undersøgelser blev grundigt analyseret og har dannet baggrund for en model for, hvordan en skakekspert dels forbereder sig, dels spiller skak. Det er netop disse to kvaliteter, der er vurderet som værende centrale i det at være en god skakspiller.

F. Forberedelsesfasen: Studér skak som en skakekspert

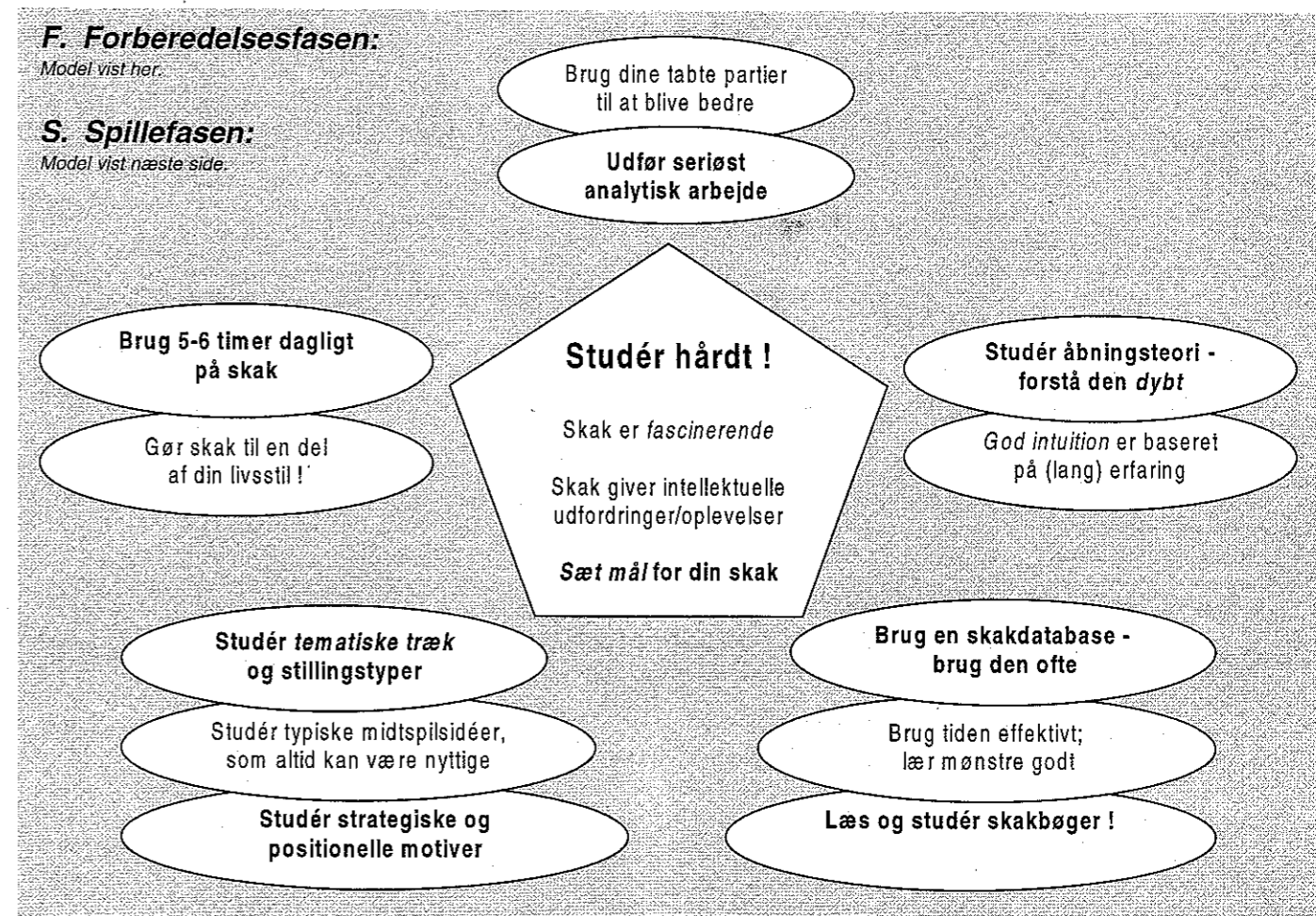
Denne del af modellen består primært af værdier og overbevisninger, som kan motivere og inspirere til, hvordan man kan studere skak som en skakekspert. Der er med vilje ikke angivet et lineært forløb for, hvordan man studerer skak.

F. Forberedelsesfasen:

Model vist her.

S. Spillefasen:

Model vist næste side.

Anvendelse af modellen

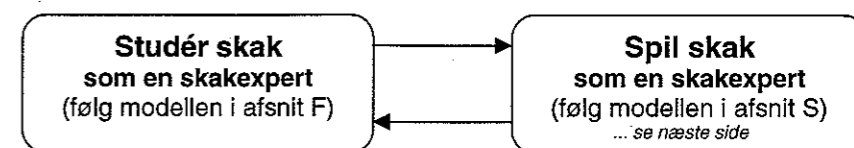
Hvad angår anvendelsen af modellen, så er *målgruppen* skakspillere med et grundlæggende kendskab til spillet og til skakterminologien. Modellen består af to forskellige delelementer, nemlig modellen for forberedelsesfasen (afsnit F) samt modellen for spillefasen (afsnit S). Hver af disse modeller bør benyttes i en korrekt sammenhæng og i dynamisk vekselvirkning med hinanden. Som skakekspert vekselvirker man hele tiden mellem det at studere skak og det at spille skak. (PS: Den komplette beskrivelse af modellen kan hentes på <http://www.delight.dk/chess/model/>).

Opfordring til dig, kære læser

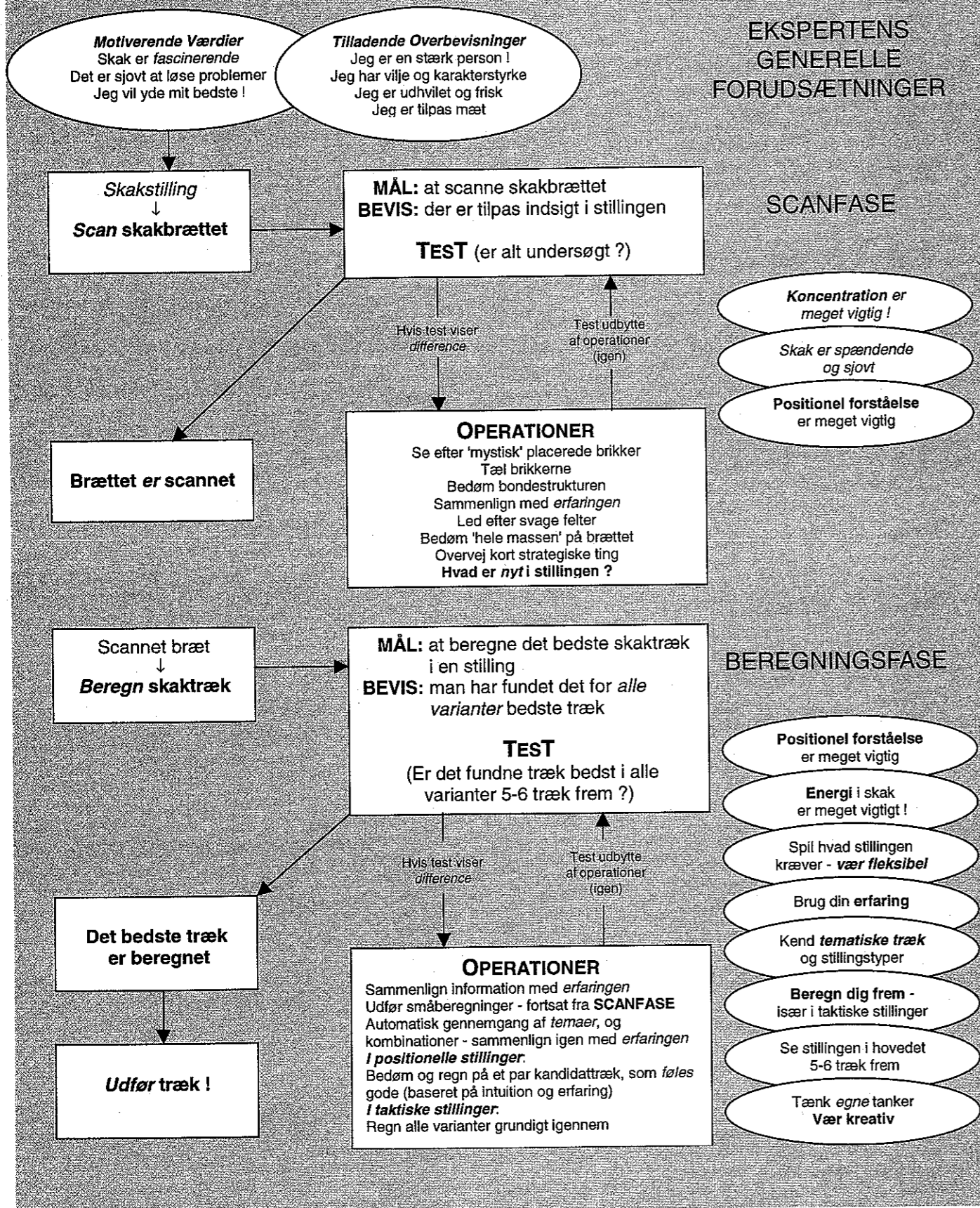
Du kan vælge at opfatte modellen som en stribe kontrolspørgsmål, som du konstant kan stille dig selv for at skærpe tanken og udfordre dine egne grænser. Hvad angår de støttende værdier og overbevisninger i ellipserne, så kan du over-

veje i præcis hvilken udstrækning, hver af dem har betydning for dig.

Hvad inspirerer dig til at blive en endnu bedre skakspiller?

S. Spillefasen:
Spil skak som en skakekspert

Kronborgturneringen

AF DAVID BEKKER-JENSEN

I en tid, hvor turneringsaktiviteten ikke er, hvad den tidligere har været, lyser en førstepræmie på 3.000 kr. op som et helt sankthansbål. Naturligvis lokker den også stærke spillere til, og Kronborgturneringen har tradition for at kunne præsentere et stærkt felt. Turneringen, der i en årrække har været afholdt af Helsingør Skakklub, er en af de få weekendturneringer, der efterhånden kan kalde sig en tradition. Den generelle hensygnen i skakmiljøet synes ikke at svække den, snarere kommer den til at stå fastere og bliver mere attraktiv for de skakspillere, der trods alt stadig findes.

Da jeg kun er besiddelse af ganske få partier fra turneringen, bringer jeg til sidst et af mine egne.

David Bekker-Jensen
Henrik Holmsgaard
Slavisk D46 / SL 8.4.7

1. d4, d5 2. c4, c6 3. Sc3, Sf6 4. e3, e6 5. Sf3, Sbd7 6. Dc2, Ld6 7. Ld3, 0-0 8. 0-0, dxc4 9. Lxc4, De7 10. h3, e5 11. a3, Lb8 12. La2, h6 13. Sh4, Td8 14. Sf5, De8 15. Ld2, Sf8 16. Tfd1!?

Det er tabte og vundne ratingpoint, store brølere og personlige succeser. Altsammen under overopsyn af en enkelt mand: turneringsleder Erik Hedegaard. Hans evne til at få en skakturnering til at køre problemfrit, uden på noget tidspunkt at bringe sig selv unødigt i centrum, er forbilledlig, og gør sit til at skabe en god stemning. Det i sig selv er væsentligt i kampen for nye medlemmer til Unionen.

Da jeg kun er besiddelse af ganske få partier fra turneringen, bringer jeg til sidst et af mine egne.

David Bekker-Jensen

Henrik Holmsgaard

Slavisk D46 / SL 8.4.7

1. d4, d5 2. c4, c6 3. Sc3, Sf6 4. e3, e6 5. Sf3, Sbd7 6. Dc2, Ld6 7. Ld3, 0-0 8. 0-0, dxc4 9. Lxc4, De7 10. h3, e5 11. a3, Lb8 12. La2, h6 13. Sh4, Td8 14. Sf5, De8 15. Ld2, Sf8 16. Tfd1!?

Grunden til at vælge dette tårn fremfor det andet fremgår af varianten 16. Tad1, Dd7 17. e4?? (17. Sg3) 17. -, exd4 18. Sxd4, Dxd4 19. Le3, De5 og vinder.

16. -, Le6!?

I et tidligere parti kom 16. -, Dd7. Teksttrækket er et godt udligningsforsøg.

17. Lxe6, Dxe6.

I stedet var 17. -, Sxe6 enklere og muligvis bedre.

18. dxe5, Dxe5 19. f4, Dc5 20. b4, Dc4 21. Tac1, Se6 22. Db1.

Hvid har vundet tid og terræn, og derfor ville dronningafbytningen med 22. -, Dd3 være fordelagtig for ham efter 23. Le1 med planen 24. Lh4. Til gengæld ville 22. -, Da6! være stærkt, og i midtspillet, der opstår, kan hvids bondefremstød lige så vel vise at være svækkelser. Sort valgte i stedet et træk, jeg først betragtede som en stærk profylakse, men efter nærmere betragtelse viste det sig at være en fejl.

22. -, Kh8?

Norsk Sjakkforlag

Nordisk sjakk i 100 år

Nordisk Sjakkforbunds jubileumsbok 1899-1999

LES HVORDAN DET SKJEDDE ...

- da Joel Fridlitzius slo Aljechin i Nordisk turnering i Stockholm
- da Bent Larsen slo folkehelten Fridrik Olafsson i omkamp i Reykjavik
- da Bo Jacobsen slo Karpov i juniorkampen Norden - Sovjet
- da Erik Lundin vant mesterklassen 81 år gammel

ORIGINALBIDRAG fra Bent Larsen, Fridrik Olafsson, Simen Agdestein m.fl.

Boken om Nordisk Sjakkforbund utkommer rett før 100-årsdagen 20. august. Den første samlede beretningen om nordisk sjakk - en viktig bok for alle sjakkvenner.

- Nordiske turneringer 1897-1997
- Den spennende forhistorien
- Viktige og severdige sjakkpartier
- Skolesjakken fra 60-tallet til i dag
- Landskamper og juniorsjakk
- Nordiske korrespondanseturneringer
- Mange fine fotografier
- Portretter av Nordens 10 fremste sjakkspillere

Boken presenteres i en pressekonferanse i Schæffergården, Gentofte onsdag 18/8 kl. 12.00.

Her vil boken være i salg onsdag og torsdag og ved jubileumsarrangementet i Tivoli 20. august. Pris: Dkr. 180 (+ moms), innbundet. Kvantumsrabatt gis til klubber.

Boken er skrevet av Øystein Brekke, tidligere redaktør av Norsk Sjakkblad og generalsekretær i Norges Sjakkforbund. Han kjenner nordisk sjakk bedre enn de fleste, og dette er hans åttende sjakkbok.

Boken utgis på oppdrag fra Nordisk Sjakkforbund av: Norsk Sjakkforlag, Embretsfossvæien, N-3340 Åmot, Norge. Tlf./fax 47 - 3278 4057.

Slutstilling i Mester 1:

1. Nick deFirmian 6
2. Simon Bekker-Jensen 4½
3. Kestitus Kaunas 4
- 4-5. Ove Weiss Hartvig og David Bekker-Jensen 3½
6. Thomas K. Christensen 2½
- 7-8. Ole Larsen og Henrik Holmsgaard 2

Selvfølgelig er det hamrende urimelig kun at skrive om forløpet i Mester 1, når det, der foregik i Mester 2, Basis 1, 2, 3, 4, og 5 garantert var minst like så spennende. Derfor skal det også understreges, at Kronborgturneringen ikke kun er topskak. Det er i like så høy grad børn, der løber på gangene og spiser slik, gamle mænd, der bander og svovler, tidoddramaer, sveddryppende pander og klamme håndtryk.